

Výročná správa 2010

**Priatelia
Zeme**
CEPA

Činnosť Priateľov Zeme-CEPA

Udržateľný rozvoj a verejné financie

Fondy EÚ:
Od deformácií
k zodpovednosti

Stop vývozu znečisťovania:
Za zodpovedné investície EIB

Udržateľný rozvoj regiónu Poľana

Inteligentná
energetika

Dobrá správa
verejných financií

Kompostovanie

Rómovia

■ Britský veľvyslanec u Priateľov Zeme-CEPA na Ponickéj Hute

■ Udržateľný rozvoj a verejné financie

Súčasný ekonomický systém je založený na viere v trvalý ekonomický rast, na demontáži právomocí verejných inštitúcií, privatizácii verejných služieb a na dotovaní súkromných korporácií. Jeho protagonisti ho označujú za históriu overený model, ktorý preukázal svoju životaschopnosť v súťaži s ťažkopádnu ekonomikou bývalého sovietskeho bloku. Rovnako ako ich ideologickí oponenti pred vyše dvadsiatimi rokmi tvrdia, že inej cesty niet.

Podľa nás je však súčasný ekonomický model rovnako zhubný a neudržateľný, ako jeho bývalý neefektívny konkurent. Voči oboj existuje perspektívna alternatíva. Či sa aj presadí, závisí od toho, do akej miery sa podarí zahrnúť medzi spoločenské priority zdravé životné prostredie a kvalitu života, premietnuť ich do reálnej politiky a zabezpečiť, aby sa verejné financie využívali v súlade s nimi.

Presne o to sa snažíme v tomto programe.

Fondy EÚ: Od deformácií k zodpovednosti

V roku 2010 sa začali prípravy na proces programovania fondov EÚ na obdobie rokov 2014 až 2020. Naším cieľom je zmeniť ich orientáciu z podpory kvantitatívneho ekonomického rastu na podporu environmentálne a sociálne priaznivého rozvoja, ktorý posilní sebestačnosť regiónov.

Zamerali sme sa na oblasť energetiky ako dôležitý predpoklad udržateľného rozvoja. Sledovali sme využívanie fondov EÚ v tejto oblasti a hodnotili sme, do akej miery umožňujú samosprávam realizovať udržateľné energetické projekty. Hľadali sme príklady dobrej praxe zo Slovenska aj zo zahraničia a pre predstaviteľov samospráv, mimovládnych organizácií (MVO) a médií sme ich prezentovali na konferencii vo februári vo Zvolene.

Seminár o sociálnej inklúzii rómskych komunít v Spišskej Kapitule

Venovali sme sa aj hodnoteniu zneužívania fondov EÚ na údajnú podporu marginalizovaných rómskych komunít. Zisťovali sme, ktoré projekty boli v rámci tejto tzv. horizontálnej priority podporené. V októbri sme spolu s Fondom sociálneho rozvoja a združením Človek v tísi Slovensko pripravili seminár o efektívnosti využívania nástrojov na začleňovanie marginalizovaných rómskych komunít do spoločnosti. Seminár bol dobrou príležitosťou k dialógu medzi viac ako 70 účastníkmi o rôznych opatreniach financovaných najmä z fondov EÚ, ktoré mali pomáhať zlepšovať situáciu v rómskych komunitách a o prekážkach v ich kvalitnom využívaní.

Sledovali sme transparentnosť a dodržiavanie protikorupčných opatrení v operačných programoch. Koordinovali sme nezávislý občiansky monitorovací tím a vydali sme Správu o dodržiavaní opatrení proti netransparentnosti, zneužívaniu a konfliktom záujmov v rokoch 2009 a 2010. Správa bola určená najmä predstaviteľom štátnej správy zodpovedným za riadenie fondov EÚ a organizáciám zainteresovaným na kontrole riadenia fondov EÚ.

Stop vývozu znečisťovania: Za zodpovedné investície EIB

Naším terčom ostáva Európska investičná banka (EIB) – najväčšia verejná finančná inštitúcia na svete. V európskej koalícii Counter Balance sme sa zamerali jej na pôžičky mimo krajín Európskej únie (EÚ). EIB totiž čoraz viac úveruje „rozvojové“ projekty v chudobných krajinách, ktorých slabá legislatíva nechráni životné prostredie ani miestne komunity. Mnohé úvery EIB sú výhodné dotácie pre európske a nadnárodné korporácie, ktoré „vysávajú“ nerastné a energetické zdroje z krajín globálneho Juhu. V roku 2010 sme sa preto zamerali na zmenu tzv. externého mandátu EIB, ktorý vymedzuje mantinely pre pôžičky EIB mimo krajín EÚ.

Informovali sme slovenské rozvojové MVO o pochybných verejných investíciách EIB v mene údajného rozvoja na Juhu.

Na Slovensku sme pokračovali v kampani proti plánovanej výstavbe diaľnice D1 v úseku Turany – Hubová prostredníctvom tzv. verejno-súkromného partnerstva (PPP). Spoluprácou s ochráncami a vďaka podpore Európskej komisie sme dosiahli, že vláda upustila od plánu financovať časť výstavby diaľnice D1 týmto nevýhodným a predraženým spôsobom. Vytvoril sa tým priestor na prehodnotenie plánovaného trasovania diaľnice, ktoré by vážne poškodilo vzácne chránené územia.

V roku 2010 sme sa začali zaoberať nezmyselným projektom kogeneračnej plynovej elektrárne COGEN v Považskom Chlmcí. Proti plánovanej výstavbe elektrárne protestovali miestni obyvatelia aj majitelia pozemkov, ktorými má prechádzať budúci plynovod a teplovod. Projekt má financovať aj EIB prostredníctvom ekvitného fondu EnerCap Power Fund, ktorého deklarovaným účelom je podpora využívania obnoviteľných zdrojov energie a energetickej efektívnosti v strednej Európe.

■ Udržateľný rozvoj regiónu Poľana

Vidiecke regióny ostávajú prívieskom hospodárskej politiky vlády. Nevyvážená politika štátu spôsobuje odliv vzdelaných ľudí z vidieka, nedostatok finančných zdrojov na jeho rozvoj a tlak na necitlivé hospodárenie s prírodnými zdrojmi. Rastie ich závislosť od dovozu surovín, energetických zdrojov, produktov, služieb a financií.

Naša organizácia podporuje zvyšovanie miery ekonomickej nezávislosti vidieka a stabilizáciu jeho rozvoja udržateľným spôsobom. Snažíme sa tým predchádzať „donovalizácii“ atraktívnych vidieckych regiónov.

Sústredíme sa najmä na región Poľana. Patrí k ekonomicky zaostávajúcim oblastiam, a to napriek jeho výnimočným prírodným a kultúrnym hodnotám a značnému potenciálu nevyužívaných prírodných zdrojov. Ich efektívne využívanie by mohlo pozdvihnúť lokálnu ekonomiku, zmierniť vypuklé sociálne problémy regiónu a nasmerovať jeho rozvoj udržateľným smerom. Naše aktivity sústredíme na energetiku, verejné financie, odpady a ekonomickú a spoločenskú integráciu Rómov.

Inteligentná energetika

Naším cieľom je vytvoriť podmienky pre koordinovaný rozvoj udržateľnej energetiky a regionálnu energetickú autonómiu. Aby sa to podarilo, je treba vytvoriť na tento účel dostatočné personálne kapacity, získať preň silný verejný mandát, v praxi výrazne znížiť spotrebu energie a presadiť citlivé využívanie miestnych obnoviteľných energetických zdrojov.

V roku 2010 sme pre 27 obcí mikroregiónov RENTAR, Čierne Hron a Severné Podpoľanie vypracovali energetické koncepcie. Okrem potenciálu úspor a obnoviteľných zdrojov obsahovali návrh strategických priorít a perspektívnych projektových zámerov. Novinkou bolo vyčíslenie množstva peňazí, ktoré každoročne z obcí zbytočne unikajú v platbách za dovážanú energiu a palivá.

Obciam sme začali poskytovať rôzne služby. Pripravili sme im prehľady finančných zdrojov na realizáciu energetických projektov, sprostredkovali kontakty, poskytovali sme im informácie a v spolupráci s externými odborníkmi sme vypracovali štúdie uskutočniteľnosti pre zámery bioplynovej stanice v Očovej a využitie biomasy v Ľubietovej. Pripravili sme podmienky pre rozšírenie týchto služieb v budúcnosti o termovíziu diagnostiku objektov, energetickú certifikáciu a vzdelávanie pracovníkov samospráv.

Základný informačný servis sme poskytovali aj obyvateľom regiónu. Pre žiakov škôl, aj mimo cieľového regiónu, sme pripravili veľa prednášok a osvetových podujatí a pre pedagógov sme

Odovzdávanie štúdie uskutočniteľnosti starostvi obce Očová

vydali metodicko-edukačný balíček o klíme a udržateľnej energetike. Jeho súčasťou bol aj didaktický materiál „Nepohodlná pravda v triede“ zameraný na integráciu témy klimatickej zmeny do vyučovania. O praktickom využití balíčka sme vyškolili 15 pedagógov. Na základných školách v Čiernom Balogu, v Brusne a v Banskej Bystrici sme inštalovali výstavu združenia Živica „Klíma nás spája“. Vyškolili sme 12 mladých lektorov, ktorí potom na výstave sprevádzali skupiny žiakov a k výstave sme vytlačili aj metodické príručky pre učiteľov a pracovné listy pre žiakov. Navštívilo ju 1 200 žiakov.

Zabezpečili sme propagáciu pripravovaného pilotného regionálneho biomasového projektu, ktorý sme iniciovali v 8 obciach okolo Banskej Bystrice. Jeho súčasťou je rekonštrukcia 15 kotolní na báze lokálne vyrábanej drevnej štiepky s celkovým výkonom 3,2 MW, z ktorých sa bude vykurovať 32 verejných objektov. V rámci projektu sa postavia 4 samostatné sklady na drevnú štiepku a zakúpi sa technológia a stroje na jej prípravu a dopravu do kotolní. Projekt sa v roku 2010 už začal realizovať (uskutočnilo sa napríklad verejné obstarávanie stavieb, strojov a techniky) a nasledujúci rok by sa mal uviesť do prevádzky.

V spolupráci s Britskou radou sme dokončili a spustili nový energetický portál pre samosprávy zameraný na poskytovanie zrozumiteľných informácií o udržateľnej energetike, energetickom plánovaní, úsporách a citlivom využívaní obnoviteľných zdrojov.

Premietanie filmu Vek hlupákov v Košiciach

Dobrá správa verejných financií

Servisné centrum pre mikroregión Podpoľanie (SC), ktoré sme pomáhali koncepcne pripraviť, finančne, technicky a personálne vybaviť

a podporovať počas činnosti, začalo v roku 2010 poskytovať služby 18 vidieckym samosprávam pri využívaní verejných fondov. Cieľom úvodnej fázy jeho činnosti bolo otestovať potreby samospráv, ich schopnosť zvládnuť koordináciu takéhoto systému a navrhnuť jeho zlepšenia do budúcnosti. Činnosť SC riadilo Koordináčne združenie obcí mikroregiónu Podpoľanie (KZ). Nezávislý Regionálny poradný panel, ktorého činnosť viedol náš zástupca, sledoval plnenie plánovaných výstupov a poskytoval KZ a personálu SC odporúčania na zlepšenie činnosti. SC zamestnávalo 17 osôb, z toho 3 hlavných a 8 lokálnych projektových manažérov. V roku 2010 SC pripravilo spolu 69 menších a 53 väčších projektov (z nich 26 bolo úspešných a získalo podporu vyše 646 tisíc EUR), vypracovalo alebo aktualizovalo 17 strategických dokumentov, pomáhalo realizovať 26 projektov a vytvorilo databázu aktuálnych grantových a dotačných programov, ktorá bola obsahom a rozsahom ojedinelá na Slovensku. Všetky obce boli priebežne informované o nových grantových výzvach. Odhadovaná hodnota činnosti SC pre samosprávy bola takmer 90 tisíc EUR.

Nórska veľvyslankyňa a britský veľvyslanec s personálom SC a Priateľov Zeme-CEPA na slávnostnom otvorení SC v Detve

Hlavnou slabinou SC sa ukázala súčinnosť so samosprávami najmä v prípravnom období, čo neskôr komplikovalo jeho činnosť. SC totiž poskytovalo obciam bezplatnú prípravu projektov, čo predtým zabezpečovali komerční konzultanti – práve odstránenie nezdravej závislosti samospráv od nich a stransparentnenie a zlacnenie týchto činností bolo hlavným poslaním nového systému. To v regióne vyvolávalo napätie a reakcie, ktorých terčom sa stalo SC. Samosprávy, ktorých časť aj naďalej využívala komerčné služby, si svoju novú inštitúciu dostatočne nebránili. Tým vznikal dojem predimenzovanosti SC a zároveň sa znižoval jeho prínos pre obce. Problémy spôsobilo aj prehĺbenie globálnej krízy, ktorá narušila schopnosť obcí spolufinancovať nové projekty a pozastavenie ďalšieho schvaľovania projektov po zmene vlády v novembri 2010.

Kompostovanie

Našou snahou bolo vytvoriť podmienky pre správne hospodárenie s biologicky rozložiteľnými komunálnymi odpadmi (BRKO) na lokálnej úrovni, vybudovať vzorovú kompostovaciu infraštruktúru a presvedčiť samosprávy a obyvateľov o možnostiach a potrebe kompostovať.

Na základe terénneho prieskumu sme pre 42 samospráv v 4 mikroregiónoch vypracovali koncepcie nakladania s BRKO vrátane návrhu rôznych variantov riešení a ich ekonomickej náročnosti. Ich súčasťou boli aj programy rozvoja domáceho kompostovania

s cieľom minimalizovať nezákonné a nesprávne spôsoby nakladania s BRKO. Pracovné verzie koncepcií sme prekonzultovali so samosprávami a ich pripomienky sme zapracovali. V decembri sme v obci Medzibrod odovzdali finálne koncepcie samosprávam.

■ Zber údajov na Polane

V obciach Čierny Balog, Valaská, Ľubietová, Poniky a Slatinské Lazy sme vybudovali a zariadili obecné kompostoviská, vyškolili ich obslužný personál a otvorili sme ich prevádzku. S každou obcou sme podpísali zmluvu, ktorá garantuje správnu prevádzku kompostovísk. Obecné kompostoviská sú zároveň miestami propagácie kompostovania a pri ich vstupoch sú informačné tabule.

S miestnymi aktivistami sme postavili 50 vzorových domácich kompostovísk pre majiteľov rodinných domov a záhrad, ktorí prejavili najväčší záujem o kompostovanie. Počas ich výstavby sme zaškolili 150 budúcich užívateľov. Vybudovali a sprevádzkovali sme aj komunitné kompostovisko pre bytovku so 18 bytmi v obci Valaská a vyškolili sme tam 12 osôb. Otestovali sme aj vhodnosť výroby tohto druhu kompostoviska lokálnymi stolármi z prírodných materiálov namiesto dovozu drahšieho typizovaného plastového modelu zo zahraničia.

Spolu s Priateľmi Zeme-SPZ sme pripravili a vydali informačný balíček s atraktívnymi letákmi a s pomocou 100 vyškolených miestnych aktivistov a študentov sme ho distribuovali do niekoľko tisíc domácností, škôl, obchodov, obecných úradov, zdravotníckych zariadení vo všetkých štyroch mikroregiónoch. O aktivitách sme informovali regionálne aj národné médiá, poskytli sme im desiatky rozhovorov a podkladov pre reportáže. Vytvorili sme osobitnú webstránku o kompostovaní, poskytovali sme konzultácie občanom a samosprávam, robili sme prednášky pre pedagógov a študentov škôl v regióne a vytvorili sme zelenú linku na poskytovanie konzultácií, šírenie informácií a vyhľadávanie dobrovoľníkov.

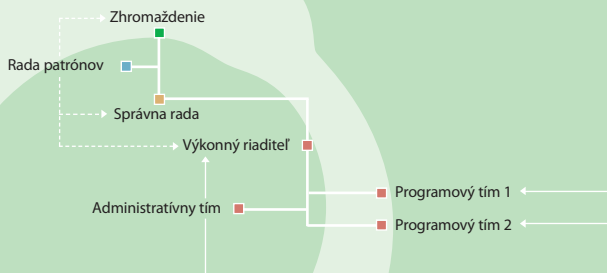

■ Kompostovisko v záhrade Priateľov Zeme-CEPA na Ponickej Hute

Rómovia

V rámci projektu Načo sedieť doma? sme v roku 2010 pracovali s tromi aktívnymi dievčatami z osady Lešť na Ponickej Hute. Zapájali sme ich do dobrovoľníckej činnosti v našej organizácii, dievčatá sa pravidelne stretávali a rozvíjali svoje komunikačné a organizačné zručnosti. Zároveň sme ich podporovali v príprave na štúdium na strednej škole. Aj vďaka tomu všetky tri dievčatá zvládli prijímacie skúšky a v septembri nastúpili na stredoškolské štúdium. Považujeme to za úspech – okrem nich sa v posledných rokoch dostali na strednú školu len dve ďalšie dievčatá z osady Lešť.

Organizačná štruktúra Priateľov Zeme-CEPA

Personálne zloženie

Administratívny tím

Magdaléna Grambličková
výkonná riaditeľka

Juraj Zamkovský
programový riaditeľ

Zdenka Tesárová
účtovníčka

Irena Jenčová
mediálna koordinátorka

PROGRAM Verejné financie a udržateľný rozvoj

Irena Jenčová
koordinátorka projektu

Roman Havlíček
koordinátor projektu
(do septembra 2010)

Miroslav Mojžiš
koordinátor projektu
(od septembra 2010)

Renáta Nemcová
asistentka projektu

Lucia Lackovičová
koordinátorka projektu
(do septembra 2010)

PROGRAM Udržateľný rozvoj regiónu Poľana

Stanislav Lacika
koordinátor projektu

Michal Zibrin
terénny pracovník

Peter Halaj
terénny pracovník

Peter Coch
pracovník pre prácu
s aktivistami

Katarína Hipšová
koordinátorka projektu
(do marca 2010)

Michaela Mitašíková
koordinátorka projektu
(od mája 2010)

Dáša Kočvárová
lektorka (do júla 2010)

Erika Kusyová
asistentka projektu
(od septembra 2010)

Správna rada

Sawkat Choudhury (lekár)
predseda správnej rady

Miroslava Čierna
(environmentalistka) členka

Barbora Černušáková
(ľudskoprávna aktivistka) členka

Daniel Škobla (programový manažér) člen

Rada patrónov

Zuzana Kusá
sociologička

Eugen Gindl
novinár, spisovateľ a scenárista

■ Inštitucionálny rozvoj

V roku 2010 sme zmenili pôvodnú štruktúru programov, ktorá rozdeľovala naše aktivity do troch programových vetiev vyjadrujúcich environmentálny, ekonomický a sociálny rozmer udržateľného rozvoja. Postupne sme však čoraz viac kapacít sústreďovali do regiónu Poľana, najmä na podporu rozvoja udržateľnej energetiky, kompostovania, dobrej správy verejných financií a podporu miestnych komunít.

Novú programovú štruktúru aktivít tvoria dve vetvy: Udržateľný rozvoj regiónu Poľana (zahŕňa aktivity na regionálnej a miestnej úrovni) a Verejné financie a udržateľný rozvoj (zahŕňa aktivity na národnej a medzinárodnej úrovni zamerané najmä na verejné zdroje ovplyvňujúce rozvoj).

Po rozšírení programov na Poľane mal v roku 2010 tím Priateľov Zeme-CEPA 12 členov. Komunikáciu pracovníkov organizácie zjednodušili nové interné webové stránky, vďaka ktorým si pracovníci môžu rýchlo vymieňať informácie, zdieľať administratívne materiály a zosúladiť plánovanie.

Zvýšilo sa ale zaťaženie organizácie administratívnymi podmienkami grantového financovania, ktoré stále tvorí rozhodujúcu časť našich príjmov. Nároky donorov odčerpávajú značnú časť našich kapacít.

Na druhej strane, vďaka novým projektom na regionálnej úrovni sme zlepšili spoluprácu s dobrovoľníkmi. Mladí aktivisti, väčšinou študenti vysokých škôl, nám pomáhali pri časovo náročných terénnych zberoch údajov, distribúcii informácií, stavbe dreveničky v našom areáli na Ponickéj Hute, monitorovaní našich výstupov v médiách a pri organizácii podujatí.

Našu činnosť sme financovali aj v roku 2010 najmä z grantov, ktorých spolufinancovanie odčerpalo časť finančnej rezervy organizácie. Pripravili sme však niekoľko zámerov, ktoré by mohli v budúcnosti finančne stabilizovať našu organizáciu a zabezpe-

■ Polročná plánovacia porada tímu

čiť príjmy na spolufinancovanie nových projektov. Niektoré sme v roku 2010 začali testovať – týkajú sa najmä poskytovania služieb a poradenstva v oblasti energetiky a poznávacích výletov na Poľane.

■ Májová víkendovka na Poľane

Členstvo Priateľov Zeme-CEPA k 31. 12. 2010

Registrovaní riadni členovia (s hlasovacím právom)	24
Registrovaní členovia (bez hlasovacieho práva)	599
Odoberatelia Aktualít	588
Členovia výkonného tímu (bez externých expertov)	12

Príjmy v roku 2010

Položka	EUR	%
Grantové príjmy	187 270	78,7
Príjmy zo živnosti	4 623	1,9
Príjmy z 2 % z dane z príjmu	3 368	1,4
Členské	158	0,1
Dary, úroky	5 190	2,2
Iné príjmy	421	0,2
Zostatok z roku 2009	37 028	15,5
Príjmy spolu	238 058	100,0

Významné grantové príjmy v roku 2010

Položka	EUR
Finančný mechanizmus EHP a Nórsky finančný mechanizmus	96 604
Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe	21 526
Klimabuendnis Österreich	14 303
CEE Bankwatch Network	13 087
UNDP – GEF Small Grant Programme	24 296
C.S. Mott Foundation	16 122
Významné grantové príjmy spolu	185 938

Výdavky v roku 2010

Položka	EUR	%
Personálne náklady – administratívny tím	39 976	19,4
Personálne náklady – projektový tím	62 562	30,3
Personálne náklady – externí pracovníci	7 580	3,7
Režijné náklady	22 759	11,0
Poskytnuté subgranty	1 314	0,6
Služby	15 843	7,7
Cestovné náklady	5 058	2,4
Náklady na podujatia	4 419	2,1
Náklady na publikácie	9 917	4,8
Členské príspevky	605	0,3
Materiálne vybavenie a technika	35 312	17,1
Iné	1 265	0,6
Výdavky spolu	211 731	100,0

Sme občianske združenie, ktoré chráni prírodu a krajinu, presadzuje spoločenskú spravodlivosť, podporuje vyvážený rozvoj regiónov a posilňuje účasť občanov na rozhodovaní o veciach, ktoré sú vo verejnom záujme.

Chceme žiť v slobodnej a spravodlivej spoločnosti, ktorá rešpektuje ekologické limity, chráni biologickú a kultúrnu rozmanitosť a podporuje udržateľný rozvoj regiónov.

Naša organizácia pôsobí na miestnej, regionálnej, národnej a medzinárodnej úrovni. Vyhľadáva, podporuje a aktivizuje občanov a ich skupiny, rozvíja zručnosti a schopnosti svojich členov, pomáha vidieckym samosprávam pripravovať a realizovať projekty, ktoré podporujú zmysluplný rozvoj a vyvíja osvetovú, publikačnú, konzultačnú, informačnú a vzdelávaciu činnosť.

Máme sídlo na Ponickej Hute a pobočky v Banskej Bystrici a v Bratislave. Sme súčasťou najväčšieho svetového združenia environmentálnych organizácií Friends of the Earth International.

Fotografie: P. Coch a archív Priateľov Zeme-CEPA

■ Sídlo Priateľov Zeme-CEPA na Ponickej Hute

Naši hlavní partneri sú organizácie združené v sieťach:

Friends of the Earth Europe (www.foeeurope.org)

Friends of the Earth International (www.foei.org)

CEE Bankwatch Network (www.bankwatch.org)

SF Team for Sustainable Future (www.sfteam.eu)

Priatelia Zeme Slovensko (www.priateliazeme.sk)

Slovenská sieť proti chudobe (www.sapn.sk)

Priatelia Zeme-CEPA

sídlo:

Ponická Huta 65, 976 33 Poniky
tel/fax: 048/ 419 3718

pobočky:

Komenského 21
974 01 Banská Bystrica
tel/fax: 048/ 412 3859

Benediktiho 5
811 05 Bratislava
tel/fax: 02/ 5244 2104

email: cepa@priateliazeme.sk

web: www.priateliazeme.sk/cepa

číslo účtu: 262 609 8002/1100

Blížšie informácie o možnostiach spolupráce získate na adrese:

www.priateliazeme.sk/cepa/spolupraca

**Priatelia
Zeme
CEPA**